

PRESUDA SUDA

10. prosinca 1991.(*)

„Poduzeća za lučke usluge – Zakonski monopol – Pravila tržišnog natjecanja –
Zabrana diskriminacije na temelju državljanstva - Slobodno kretanje robe”

U predmetu C-179/90,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 177. Ugovora o EEZ-u koji je uputio Tribunale di Genova (Sud u Genovi, Italija), u postupku koji se pred tim sudom vodi između

Merci Convenzionali Porto di Genova SpA

i

Siderurgica Gabrielli SpA

o tumačenju članaka 7., 30., 85., 86. i 90. Ugovora o EEZ-u,

SUD,

u sastavu: O. Due, predsjednik, Sir Gordon Slynn, R. Joliet, F. A. Schockweiler, F. Grévisse i P. J. G. Kapteyn (predsjednici vijeća), G. F. Mancini, C. N. Kakouris, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias i M. Díez de Velasco, suci,

nezavisni odvjetnik: W. Van Gerven,

tajnik: H.A. Rühl, glavni administrator,

uzimajući u obzir pisana očitovanja koja su podnijeli:

- za Merci Convenzionali Porto di Genova SpA, Sergio Medina i Giuseppe Ferraris, iz odvjetničke komore u Genovi,
- za Siderurgica Gabrielli SpA, Giuseppe Conte i Giuseppe Michele Giacomini, iz odvjetničke komore u Genovi,
- za Komisiju Europskih zajednica, Enrico Traversa, član pravne službe, u svojstvu agenta, uz asistenciju Renza Marije Morresija, iz odvjetničke komore u Bologni,

uzimajući u obzir izvještaj za raspravu,

saslušavši usmena očitovanja Merci Convenzionali Porto di Genova SpA, Siderurgica Gabrielli SpA i Komisije na raspravi održanoj 30. svibnja 1991.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 19. rujna 1991.,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Rješenjem od 6. travnja 1990., koje je Sud zaprimio 7. lipnja 1990., Tribunale di Genova (Sud u Genovi, Italija) postavio je Sudu na temelju članka 177. Ugovora o EEZ-u dva prethodna pitanja o tumačenju članaka 7., 30., 85., 86. i 90. Ugovora o EEZ-u.
- 2 Ta pitanja su bila postavljena u okviru postupka između Mercii Convenzionali Porto di Genova SpA (u daljnjem tekstu: društvo Mercii) i Siderurgica Gabrielli SpA (u daljnjem tekstu: društvo Siderurgica) u vezi s istovarem robe u luci Genova.
- 3 Iz spisa koji je poslan Sudu proizlazi da je u Italiji ukrcaj, iskrcaj, prekrcaj, skladištenje te općenito premještanje robe ili materijala bilo koje vrste unutar luke u skladu s člankom 110. talijanskog Pomorskog zakonika rezervirano za društva za lučke usluge čiji radnici, koji su također i članovi tih društava, prema člancima 152. i 156. Uredbe o pomorskoj plovidbi moraju biti talijanski državljani. Svako kršenje isključivih prava dodijeljenih društvima za lučke usluge kažnjava se u skladu s člankom 1172. Pomorskog zakonika.
- 4 Članak 111. Pomorskog zakonika poduzećima za lučke usluge dodjeljuje pravo organiziranja lučkih djelatnosti za treće strane. Za provođenje lučkog poslovanja ta poduzeća, koja su u pravilu društva privatnog prava, moraju isključivo angažirati društva za lučke usluge.
- 5 Društvo Siderurgica se u skladu s talijanskim pravilima obratilo društvu Mercii, koje je nositelj isključivih prava za organizaciju lučkih djelatnosti u luci Genova za uobičajenu robu, radi istovara pošiljke čelika, uvezenog iz Savezne Republike Njemačke, iako je posada broda mogla izravno obaviti iskrcaj. Društvo Mercii se potom radi istovara obratilo društvu za lučke usluge u luci Genova.
- 6 Kašnjenje pri iskrcaju, koje je nastalo osobito zbog štrajka djelatnika društva za lučke usluge, dovelo je do spora između društava Siderurgica i Mercii tijekom kojeg je društvo Siderurgica zahtijevalo naknadu štete koju je pretrpjelo uslijed kašnjenja i povrat plaćenih iznosa, za koje je smatralo da su nepošteni s obzirom na obavljene usluge. Tribunale di Genova (Sud u Genovi), pred kojim je pokrenut spor, odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
  - „1. Prema trenutačnom stanju prava Zajednice, kada se roba iz jedne države članice morskim putem uvozi na teritorij druge države članice, dodjeljuju li odredbe članka 90. Ugovora o EEZ-u, zajedno sa zabranama sadržanim u člancima 7., 30., 85. i 86. istog Ugovora osobama koje podliježu pravu Zajednice prava, koja države članice moraju poštovati, ako poduzeće i/ili društvo za lučke usluge, sastavljeno samo od domaćih lučkih djelatnika, uživa isključivo pravo za

obavljanje ukrcaja i iskrcaja robe u nacionalnim lukama po obvezujućim tarifama, čak i ako je te poslove moguće obaviti s opremom i posadom plovila?

2. Jesu li poduzeća i/ili društva za lučke usluge, sastavljena samo od domaćih lučkih djelatnika, koja uživaju isključivo pravo obavljanja ukrcaja i iskrcaja robe u nacionalnim lukama po obvezujućim tarifama, poduzeća kojima je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa u smislu članka 90. stavka 2. Ugovora o EEZ-u, za koja bi primjena članka 90. stavka 1. ili zabrana iz članaka 7., 30., 85. i 86. Ugovora značila ometanje obavljanja posebnih zadaća koje su im povjerene?"

7 Za potpuniji prikaz činjeničnog stanja u glavnom postupku, tijeka postupka i pisanih očitovanja podnesenih Sudu upućuje se na izvještaj za raspravu. Ti dijelovi spisa u nastavku se spominju samo u mjeri u kojoj je to potrebno za obrazloženje odluke Suda.

Prvo pitanje

8 Svojim prvim pitanjem nacionalni sud u biti pita protive li se članku 90. stavku 1. u vezi s člancima 7., 30. i 86. Ugovora o EEZ-u propisi države članice koji poduzeću sa sjedištem u toj državi članici dodjeljuju isključiva prava organiziranja lučkih djelatnosti i od njega zahtijevaju da za obavljanje tih poslova odabere poduzeće za lučke usluge sastavljeno isključivo od domaćih djelatnika te dodjeljuju li te odredbe prava pojedincima koja nacionalni sudovi moraju štiti.

9 Kako bi se odgovorilo na tako preformulirano pitanje, potrebno je najprije istaknuti da poduzeće za lučke usluge koje uživa isključivo pravo organiziranja lučkih djelatnosti za treće strane, kao i društvo za lučke usluge koje ima isključivo pravo obavljanja lučkih djelatnosti valja smatrati poduzećima kojima je država dodijelila isključiva prava u smislu članka 90. stavka 1. Ugovora.

10 Taj članak predviđa da u slučaju takvih poduzeća države članice ne smiju donositi ni ostaviti na snazi mjere koje su u suprotnosti s pravilima Ugovora, a posebno s onima iz članka 7. i onima a koja se odnose na tržišno natjecanje.

11 Što se tiče, prvo, uvjeta državljanstva nametnutog djelatnicima u društvu za lučke usluge, na početku valja podsjetiti da se u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda članak 7. Ugovora, koji sadržava opću zabranu diskriminacije na temelju državljanstva, samostalno primjenjuje samo na situacije uređene pravom Zajednice, za koje Ugovor ne predviđa nikakve posebne zabrane diskriminacije (vidjeti na primjer presudu od 30. ožujka 1989., Komisija/Grčka, 305/87, Zb., str. 1461., t. 12. i 13., i presudu od 7. ožujka 1991., Masgio, C-10/90, Zb., str. I-1119., t. 12.).

12 U pogledu radnika, to načelo je uspostavljeno i detaljnije određeno u članku 48. Ugovora.

13 U vezi s tim potrebno je podsjetiti da se članku 48. Ugovora u prvom redu protivi propis države članice koji državljanima te države rezervira pravo na rad u poduzeću u toj državi, kao što je društvo za lučke usluge iz Genove, koje je predmet postupka pred nacionalnim sudom. Kao što je Sud već presudio (vidjeti na primjer presudu od 3. srpnja 1986., Lawrie-Blum, 66/85, Zb., str. 2121., t. 17.) pojam „radnika” u smislu članka 48.

Ugovora predviđa da osoba tijekom određenog razdoblja u korist druge osobe i prema njezinim uputama obavlja poslove za koje u zamjenu dobiva naknadu. Na taj opis ne utječe činjenica da je radnik, iako se nalazi u podređenom odnosu prema poduzeću, povezan s drugim radnicima tog poduzeća putem udruživanja.

- 14 Drugo, što se tiče postojanja isključivih prava, najprije je potrebno istaknuti da je u pogledu tumačenja članka 86. Sud u više navrata presudio da se za poduzeće koje ima zakonski monopol nad znatnim dijelom zajedničkog tržišta može smatrati da se nalazi u vladajućem položaju u smislu članka 86. Ugovora (vidjeti presudu od 23. travnja 1991., Höfner i Elser, C-41/90, Zb., str. I-1979., t. 28., i presudu od 18. lipnja 1991., ERT, C-260/89, Zb., str. I-2925., t. 31.).
- 15 U pogledu definiranja mjerodavnog tržišta iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da se radi o tržištu organizacije lučkih djelatnosti za treće strane u luci Genova koje se odnose na konvencionalni teret u luci Genova i obavljanje takvih djelatnosti. Ako se uzme u obzir opseg teretnog prometa u toj luci i značenje tog prometa na cjelokupan pomorski uvoz i izvoz u predmetnoj državi članici, može se smatrati da to tržište čini značajan dio zajedničkog tržišta.
- 16 Nadalje je potrebno pojasniti da sama činjenica stvaranja vladajućeg položaja dodjelom isključivih prava u smislu članka 90. stavka 1. Ugovora nije sama po sebi nesukladna s člankom 86.
- 17 Međutim Sud je imao priliku u tom pogledu utvrditi da država članica krši zabrane određene tim dvjema odredbama kada se poduzeće o kojemu je riječ navodi da jednostavnim korištenjem isključivim ili posebnim pravima koja su mu dodijeljena zlorabljuje svoj vladajući položaj (vidjeti prethodno navedenu presudu od 23. travnja 1991., Höfner, t. 29.) ili kada ta prava mogu stvoriti situaciju u kojoj se to poduzeće navodi da počini takvu zlorabu (vidjeti prethodno navedenu presudu od 18. lipnja 1991., ERT, t. 37.).
- 18 U skladu s točkama (a), (b) i (c) drugog stavka članka 86. Ugovora, takva se zloraba može sastojati osobito od nametanja osobama koje traže predmetne usluge nepravednih cijena ili drugih nepravednih trgovinskih uvjeta, ograničavanja tehničkog razvoja na štetu potrošača, ili primjene nejednakih uvjeta na istovrsne poslove s drugim trgovinskim partnerima.
- 19 Iz okolnosti koje je opisao nacionalni sud i o kojima se raspravljalo pred Sudom u tom pogledu proizlazi da su poduzeća koja uživaju isključiva prava u skladu s postupcima utvrđenim predmetnim nacionalnim pravilima iz tog razloga navedena da zahtijevaju plaćanje usluga koje nisu bile naručene, da zaračunavaju nerazmjerne cijene, da odbijaju uporabu suvremene tehnologije, što uključuje veće troškove poslovanja i više vremena koje je potrebno za obavljanje tih poslova, ili da određenim korisnicima odobravaju popuste koje istovremeno kompenziraju povećanjem cijena drugim korisnicima.
- 20 U tim je okolnostima potrebno utvrditi da država članica stvara situaciju koja je u suprotnosti s člankom 86. Ugovora ako donosi propise takve vrste kao što su oni o kojima je riječ pred nacionalnim sudom, koji mogu utjecati na trgovinu između država

članica, kao što je slučaj u glavnom postupku, uzimajući u obzir čimbenike spomenute u točki 15. ove presude koji se odnose na opseg prometa u luci Genova.

- 21 U pogledu tumačenja članka 30. Ugovora koje je zatražio nacionalni sud, dovoljno je podsjetiti da je nacionalni propis čiji je učinak omogućavanje zlouporabe vladajućeg položaja, što bi moglo negativno utjecati na trgovinu između država članica, općenito nesukladan s tim člankom koji zabranjuje količinska ograničenja uvoza i sve mjere s istovrsnim učinkom (vidjeti presudu od 16. studenoga 1977., GB-Inno-BM, 13/77, Zb., str. 2115., t. 35.), ako takav propis ima za posljedicu otežavanje i stoga sprječavanje uvoza robe iz drugih država članica.
- 22 U glavnom postupku iz utvrđenja nacionalnog suda proizlazi da je iskrcaj robe po nižoj cijeni mogla obaviti posada broda, tako da je obavezno korištenje usluga oba poduzeća koja uživaju isključiva prava uključivalo dodatne troškove i stoga je zbog svog učinka na cijene moglo utjecati na uvoz.
- 23 Treće, potrebno je istaknuti da čak i u okviru članka 90., odredbe članaka 30., 48. i 86. Ugovora imaju izravan učinak i pojedincima dodjeljuju prava koja nacionalni sudovi moraju štiti (vidjeti osobito, u pogledu članka 86. Ugovora presudu od 30. travnja 1974., Sacchi, 155/73, Zb., str. 409., t. 18.).
- 24 Na prvo pitanje, kako je preformulirano, stoga valja odgovoriti:
- članku 90. stavku 1. u vezi s člancima 30., 48. i 86. Ugovora o EEZ-u protive se propisi države članice koji poduzeću sa sjedištem u toj državi članici dodjeljuju isključiva prava organiziranja lučkih djelatnosti i od njega zahtijevaju da za obavljanje tih poslova odabere poduzeće za lučke usluge sastavljeno isključivo od domaćih djelatnika;
  - članci 30., 48. i 86. Ugovora u vezi s člankom 90. stvaraju prava za pojedince koja nacionalni sudovi moraju štiti.

Drugo pitanje

- 25 Svojim drugim pitanjem nacionalni sud u biti pita treba li članak 90. stavak 2. Ugovora tumačiti tako da poduzeće i/ili društvo za lučke usluge u situaciji opisanoj u prvom pitanju treba smatrati poduzećem kojemu je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa u smislu te odredbe.
- 26 Kako bi se odgovorilo na ovo pitanje valja podsjetiti da za odstupanje od primjene pravila Ugovora predviđeno u članku 90. stavku 2. Ugovora nije dovoljno da su javna tijela dotičnom poduzeću povjerila obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa, već se uz to mora dokazati da primjena pravila Ugovora ometa ispunjavanje posebnih zadaća dodijeljenih tom poduzeću i da interes Zajednice nije ugrožen (vidjeti presudu od 3. listopada 1985., CBEM, 311/84, Zb., str. 3261., t. 17., i prethodno navedenu presudu od 23. travnja 1991., Höfner, C-41/90, t. 24.).
- 27 U tom pogledu valja utvrditi da ni iz dokumenata koje je dostavio nacionalni sud, niti iz očitovanja dostavljenih Sudu ne proizlazi da su lučke djelatnosti od takvog gospodarskog interesa koji bi ih po svojim posebnim osobinama razlikovao od značaja

drugih gospodarskih djelatnosti i, čak i kada bi to bio slučaj, da bi primjena pravila Ugovora, a osobito onih koja se odnose na tržišno natjecanje i slobodu kretanja, mogla ometati obavljanje takve zadaće.

- 28 Stoga na drugo pitanje valja odgovoriti da je članak 90. stavak 2. Ugovora potrebno tumačiti na način da se poduzeće i/ili društvo za lučke usluge u situaciji opisanoj u prvom pitanju, samo na temelju čimbenika navedenih u tom opisu, ne mogu smatrati kao da im je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa u smislu te odredbe.

Troškovi

- 29 Troškovi Komisije Europskih zajednica, koja je podnijela očitovanja Sudu ne naplaćuju se. Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka.

Slijedom navedenog,

SUD,

kao odgovor na pitanja koja mu je uputio Tribunale di Genova (Sud u Genovi, Italija) rješenjem od 6. travnja 1990., odlučuje:

- 1. Članku 90. stavak 1. u vezi s člancima 30., 48. i 86. Ugovora o EEZ-u protiv se propis države članice koji poduzeću sa sjedištem u toj državi članici dodjeljuje isključiva prava organiziranja lučkih djelatnosti i od njega zahtijeva da za obavljanje tih poslova odabere poduzeće za lučke usluge sastavljeno isključivo od domaćih djelatnika.**
- 2. Članci 30., 48. i 86. u vezi s člankom 90. Ugovora stvaraju prava za pojedince koja nacionalni sudovi moraju štiti.**
- 3. Članak 90. stavak 2. Ugovora potrebno je tumačiti na način da se poduzeće i/ili društvo za lučke usluge u situaciji opisanoj u prvom pitanju, samo na temelju čimbenika navedenih u tom opisu ne mogu smatrati kao da im je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa u smislu te odredbe.**

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourg u 10. prosinca 1991.

[potpisi]

---

* Jezik postupka: talijanski